

студентам готуватися до занять, перевіряючи відповіді домашніх задач, у тому числі й тих, що залишилися за рамками аудиторного заняття. Крім того, педагогічний програмний засіб дозволяє підтримувати розумову діяльність учнів під час аудиторних занять в активному стані. Застосування його призводить не лише до глибокого розуміння навчального матеріалу, а й сприяє підвищенню кваліфікації самого викладача. Це може бути доведене в подальших наукових пошуках.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Інтегроване середовище вивчення курсу “Аналітична геометрія” для вищих навчальних закладів: Настанова користувача. – Херсон: Науково-дослідний інститут інформаційних технологій, 2008. – 60 с.
2. Львов М.С. Інтегроване програмне середовище вивчення курсу аналітичної геометрії для ВНЗ. Концепція, архітектура, функціональність / М.С.Львов // Наукові праці національного університету харчових технологій. – № 30. – К.: НУХТ, 2010. – С. 106-109.
3. Співаковський О.В. Теорія і практика використання інформаційних технологій у процесі підготовки студентів математичних спеціальностей: монографія. – Херсон: Айлант, 2003. – 228 с.

Григор'єва В.Б.

ВОЗМОЖНОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ПРОГРАММНОГО СРЕДСТВА “АНАЛИТИЧЕСКАЯ ГЕОМЕТРИЯ” ВО ВРЕМЯ ИЗУЧЕНИЯ КУРСА В УСЛОВИЯХ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЙ СИСТЕМЫ ОБУЧЕНИЯ

Рассмотрен вопрос использования педагогического программного средства “Аналитическая геометрия” во время преподавания дисциплины и определены основные преимущества его внедрения в процесс обучения в условиях кредитно-модульной системы.

Ключевые слова: информационные технологии, методика преподавания аналитической геометрии, педагогическое программное средство.

Grigorieva V.B.

THE PROBLEMS OF FORMING THE FIELD OF ASTRONOMICAL CONCEPTS MEANT FOR THE ASTRONOMY TEACHER'S TRAINING

In article are considered the question of using of the software “Analytical geometry” in process of teaching course and curtained basic advantages of his introduction in the process of teaching in the conditions of the credit-module system.

Key words: information technologies, methodic of teaching course of analytical geometry, pedagogical software.

УДК 378: 37.015: 57

Грицай Н.Б.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС З МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ БІОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Запровадження міжнародних стандартів у системі вищої освіти України вимагає підвищення якості підготовки майбутніх педагогів, перегляду змісту, форм і методів професійної освіти. Важливим засобом професійного становлення студентів-біологів є сучасне навчально-методичне забезпечення навчальної дисципліни “Методика навчання біології”. У статті подано визначення поняття “навчально-методичний комплекс”, проаналізовано його структуру та обґрунтовано доцільність окремих елементів НМК.

Ключові слова: методика навчання біології, навчально-методичний комплекс, засоби навчання, професійне становлення, методична підготовка.

Інноваційні процеси в сучасній вищій освіті України зумовлюють необхідність якісних змін у системі професійної підготовки майбутніх педагогів. Перехід від “знаннєвої” до особистісно орієнтованої парадигми навчання вимагає перегляду змісту, форм і методів підготовки студентів у вищих навчальних закладах. Зокрема, зміст навчання має враховувати не лише новітні досягнення науки, а й індивідуальні здібності студентів, їхні інтереси щодо професійного самовизначення і самореалізації. Крім цього, відповідно до положень Болонської декларації значно зросла кількість навчального часу, виділеного на самостійну роботу студентів.

Метою підготовки майбутніх фахівців є не просто засвоєння нових знань, завдань та цінностей, а здатність вільно орієнтуватися в подальшій професійній діяльності, вміння реалізовувати на практиці свої знання, творчі здібності, готовність до інноваційної діяльності, до перманентної самоосвіти та самовдосконалення. Така переорієнтація освітнього процесу вимагає розроблення відповідного навчально-методичного забезпечення діяльності студентів.

У методичній підготовці майбутніх учителів біології важливе місце займає вивчення дисципліни “Методика навчання біології” (“Теорія і методика навчання біології”). З огляду на те, що більшість наявної навчальної літератури з методики навчання біології не відповідає сучасним вимогам, викладачам вищих навчальних закладів необхідно активізувати роботу зі створення навчально-методичних комплексів нового покоління з урахуванням особистісно орієнтованого, компетентнісного підходів, з потужним методичним апаратом, достатньою кількістю завдань на формування творчих здібностей студентів, професійно орієнтованих вправ, методичних задач, опорних схем і таблиць, що допомагають краще засвоїти матеріал та ін.

Біолог-методист О. Арбузова стверджує, що основний стратегічний напрям розвитку системи професійної освіти полягає у вирішенні проблеми особистісно орієнтованої освіти – такої освіти, в якій особистість студента була б у центрі уваги викладача, в якому навчально-пізнавальна діяльність, а не викладання, була б провідною в системі суб’єкт – об’єкт – суб’єктних відносин. На погляд ученої, традиційна схема “викладач – підручник – студент” має бути замінена на схему: “студент – підручник (навчальний посібник) – викладач”. Погоджуємося з думкою О. Арбузової про те, що в традиційній системі освіти підручник був джерелом знань, а викладач – контролюючим суб’єктом пізнання, а за нової парадигми освіти викладач більше виступає в ролі організатора самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів, компетентного консультанта і помічника [1].

Професійне становлення майбутніх педагогів було предметом вивчення І. Батракової, І. Бега, А. Беляєвої, В. Безрукової, Н. Кузьміної, В. Сластьоніна, О. Пехоти, Л. Подоляк, В. Юрченка, Н. Фалько та ін.

Нові тенденції розвитку системи підготовки вчителя на основі особистісно орієнтованої парадигми досліджували Є. Бондаревська, З. Васильєва, С. Вершловський, В. Горшкова, В. Ільїн, А. Кир’якова, А. Маркова, О. Пехота, В. Сластьонін, В. Серіков, Є. Шиянов та ін.

Питання створення навчально-методичних комплексів дисциплін розглядали С. Архангельський, Т. Анненкова, В. Беспалько, Н. Бердникова, Н. Бурдейна, Л. Кондрашова, Н. Кропоткіна, І. Лернер, А. Макаров, В. Меденцев, Н. Недогреєва, Б. Пальчевський, М. Панов, Л. Семушина, М. Сможенкова, С. Соловійов, Л. Солянкіна, В. Сосонко, Н. Чекальова, М. Чекулаєв, Л. Фрідман, Д. Чернилевський, А. Щепотін, Н. Ярошенко та ін.

Проблеми розроблення навчально-методичного забезпечення методики навчання біології висвітлено у працях О. Арбузової, Л. Булавинцевої, Є. Бруновт, М. Верзиліна, Б. Комісарова, Д. Трайтака та ін. Проте в Україні навчально-методичні комплекси з методики навчання біології у вищих навчальних закладах не були предметом спеціального наукового дослідження.

Мета статті: розробити орієнтовну структуру сучасного навчально-методичного комплексу з методики навчання біології.

У науковій літературі навчально-методичний комплекс (НМК) розглядають як засіб навчально-методичного забезпечення освітнього процесу для підвищення його якості.

Дослідниця Н. Чекальова тлумачить НМК як сукупність різних джерел інформації, що використовують для вирішення професійно-педагогічних завдань [8].

Д. Чернілевський трактує НМК як підсистему навчально-методичного забезпечення, яка чітко регламентує всі види навчальної діяльності учнів і студентів, значно полегшує і спрощує роботу викладача, що в комплексі сприяє інтенсифікації навчання [9].

За М. Сможенковою, НМК – це засіб реалізації мети, принципів, змісту і методів навчання, тобто системна інформаційна модель, що відображає чотири елементи педагогічної системи і дає змогу відтворити їх на практиці [6].

Л. Благодаренко та Н. Бурдейна вважають, що НМК має містити *комплект* нормативних документів і навчально-методичних матеріалів, необхідних і достатніх для організації навчально-виховного процесу, що представлений сукупністю основних документів, які визначають траєкторію діяльності викладача, описують усі види навчальної діяльності студентів та забезпечують навчально-виховний процес навчальною літературою [2].

У межах пропонованого дослідження актуальним є погляд О. Арбузової на навчально-методичний комплекс з дисципліни “Теорія і методика навчання біології” як систему навчальних матеріалів, що відображає модель навчального процесу з дисципліни і призначена для практичної діяльності викладача і студентів [1]. НМК загалом є частиною навчально-матеріального забезпечення навчання методики біології, за допомогою якого втілюється реальна взаємодія змісту освіти та процесу засвоєння курсу студентами.

Навчально-методичний комплекс як дидактичний засіб управління підготовкою фахівців введено у практику вищих навчальних закладів ще 22 жовтня 1982 р. інструктивним листом № 32 Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти СРСР “Про вдосконалення навчально-методичної роботи у вищих навчальних закладах”. У цьому листі було зазначено, що навчально-методична робота викладачів повинна забезпечувати створення та постійне вдосконалення єдиної системи методичних документів, які об’єднано в навчально-методичні комплекси зі спеціальностей і дисциплін. Так, конкретна структура, зміст і форми складання НМК визначаються радами вищих навчальних закладів на основі вказівок інструктивного листа і з урахуванням сформованих наукових шкіл та педагогічних традицій, методичних концепцій викладання дисциплін. У листі вказано, що складовими НМК є типова навчальна програма і методична документація, до якої належать: робоча навчальна програма; методичні вказівки щодо проведення викладачами основних видів навчальних занять, складання завдань для екзаменаційного і міжсесійного контролю знань студентів; графік самостійної навчальної роботи студентів з дисципліни із зазначенням її змісту, обсягу в годинах за тижнями, термінів і форм контролю за результатами; методичні вказівки з вивчення дисципліни, виконання лабораторних практикумів, контрольних робіт, домашніх завдань та інших видів навчальної роботи, зокрема виконання курсових проектів (робіт); перелік спеціалізованих аудиторій, кабінетів і лабораторій із зазначенням основного навчально-лабораторного обладнання, технічних засобів навчання і контролю; карти забезпеченості студентів навчальною літературою з дисципліни [4].

У наказі Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти СРСР № 751 від 18 листопада 1985 р. визнано обов’язковим створювати навчально-методичні комплекси за єдиною загальноприйнятою схемою і зазначено, що у формуванні навчально-методичних комплексів як системно-методичного забезпечення навчально-виховного процесу підготовки фахівців кафедр і рад вузів необхідно враховувати специфіку навчальних предметів, кваліфікацію викладачів та інші місцеві умови. Цей наказ створив необхідні умови для творчої методичної роботи у ВНЗ.

У “Положенні про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах”, затвердженому наказом Міністерства освіти України № 161 від 2 червня 1993 р. визначено такі складові науково-методичного забезпечення навчального процесу: державні стандарти освіти; навчальні плани; навчальні програми з усіх нормативних і вибіркового навчальних дисциплін; програми навчальної, виробничої й інших видів практик; підручники і навчальні посібники; інструктивно-методичні матеріали до семінарських, практичних і лабораторних занять; індивідуальні семестрові завдання для самостійної роботи студентів з навчальних дисциплін; контрольні завдання до семінарських, практичних і лабораторних занять; контрольні роботи з навчальних дисциплін для перевірки рівня засвоєння студентами навчального матеріалу; методичні матеріали для студентів з питань самостійного опрацювання фахової літератури, написання курсових робіт і дипломних проектів (робіт). Відповідно до Положення, інші характеристики навчального процесу визначає викладач, кафедра (предметна або циклова комісія), вищий навчальний заклад [5].

На сьогодні у науково-педагогічній літературі та практиці роботи ВНЗ визначено різні підходи до структури НМК. Так, традиційний навчально-методичний комплекс з “Методики навчання біології” може містити такі компоненти: робочу програму дисципліни; тексти лекцій; матеріали для проведення лабораторних робіт; методичні вказівки та завдання для самостійної роботи студентів; програму педагогічної практики та методичні вказівки до виконання завдань; матеріали для поточного контролю знань студентів; орієнтовний перелік запитань до контрольної роботи; запитання та білети до екзамену; методичні вказівки до виконання курсових робіт, їхню тематику; рекомендовану літературу; програму державного екзамену і запитання до нього.

Л. Булавинцева вважає, що НМК з “Теорії і методики навчання біології” має складатися із дидактичних матеріалів (гнучкої універсальної програми, робочих програм спеціальностей, календарних планів, графіків контрольних точок, банку контрольних робіт) та універсального дидактичного комплексу (кейсу) для студента (навчальні посібники з теорії, для практичних занять і самостійної роботи) [3]. Таким чином, науковець виокремлює в НМК матеріали, призначені безпосередньо для студента.

Крім того, одним із нововведень у сучасній вищій школі є запровадження спеціального силлабуса (Syllabus) – робочої програми для студента. У ній вказують мету й завдання дисципліни, короткий її зміст, теми і тривалість кожного заняття, завдання самостійної роботи, графік консультацій, вимоги викладача, критерії оцінювання, розклад підсумкового контролю та список літератури.

Пріоритетним напрямом розроблення сучасних засобів навчання, за О. Арбузовою, є створення особистісно та практико-орієнтованих НМК з “Теорії і методики навчання біології”. Основними елементами навчально-методичного комплексу студента з методики біології дослідниця визначила такі: програмно-методичні матеріали дисципліни, курс лекцій “Загальна методика навчання біології”, навчальний посібник “Загальна методика навчання біології у схемах і таблицях”, “Зошит для конспектів лекцій”, “Дидактичні матеріали” з дисципліни, “Портфоліо робіт студентів з методики біології”, методичні вказівки до виконання випускних кваліфікаційних робіт, лабораторний практикум, “Довідкові матеріали”, електронний навчальний курс, що складається з електронного навчального посібника із загальної методики навчання біології і мультимедійних лекцій з “Теорії і методики навчання біології”, робочі зошити, тести, відеозаписи уроків та ін. [1].

На основі аналізу наукової літератури та власного досвіду викладання дисципліни “Методика навчання біології” у вищому навчальному закладі нами розроблено таку структуру НМК для студента:

- робоча навчальна програма (силлабус);
- курс лекцій (електронний варіант);
- хрестоматія з методики навчання біології;
- навчальний посібник “Методика навчання біології у схемах і таблицях”;
- плани практичних занять та методичні вказівки до їхнього виконання;

- навчальний посібник “Лабораторний практикум з методики навчання біології”;
- лекційний зошит;
- зошит з друкованою основою для самостійної та індивідуальної роботи студентів;
- збірник тестових завдань;
- щоденник педагогічної практики;
- методичні вказівки до виконання курсових та кваліфікаційних робіт;
- збірник методичних задач;
- навчальний посібник “Методика навчання біології у запитаннях і відповідях” (підготовка до іспиту);
- зразки конспектів та презентацій уроків біології, екскурсій, позакласних заходів;
- відеотека уроків і позакласних занять.

Вищезазначений перелік елементів НМК не повинен стримувати творчу ініціативу викладачів методичних дисциплін, його можна поповнювати новими засобами навчання.

Таким чином, якість методичної підготовки майбутніх учителів біології значною мірою залежить від навчально-методичного забезпечення дисципліни “Методика навчання біології”. З огляду на зміну парадигми навчання та євроінтеграційні освітні процеси необхідне вдосконалення навчально-методичного комплексу з дисципліни як важливого засобу професійного становлення майбутнього педагога. Особистісно та практико-орієнтований НМК сприятиме підвищенню методичної грамотності студентів, розвитку їхньої самостійності, формуванню у майбутніх учителів біології індивідуального методичного стилю.

Перспективами подальших досліджень буде створення нового покоління навчально-методичних посібників з методики навчання біології для студентів біологічних спеціальностей вищих навчальних закладів України, розроблення електронних навчально-методичних комплексів з дисципліни.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Арбузова Е. Н. Учебно-методический комплекс по “Теории и методике обучения биологии” / Е. Н. Арбузова // *Фундаментальные исследования*. – 2008. – № 5. – С. 46–48.
2. Благодаренко Л. Ю. Навчально-методичні комплекси для особистісно зорієнтованого навчання фізики [Електронний ресурс] / Л. Ю. Благодаренко, Н. Б. Бурдейна // Мій особистісно зорієнтований урок: матеріали II Всеукраїнського фестивалю педагогічних ідей. – Режим доступу: <http://ozonlit.org/navchalno-metodychni-kompleksy-dlya-osobystisno-zorijentovanoho-navchannya-fizyky>
3. Булавинцева Л. Методическая подготовка учителя биологии: Основы, концепция, система гуманистически ориентированной методической подготовки: монография / Л. Булавинцева. – LAP Lambert Academic Publishing, 2011. – 132 с.
4. Инструктивное письмо Министерства высшего и среднего специального образования СССР № 32 от 22.10.1982 года “О совершенствовании учебно-методической работы в высших учебных заведениях” [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://petsu.ru/Structure/EduDep/ip32_v3.rtf
5. Наказ Міністерства освіти України № 161 від 2.06.1993 року “Про затвердження Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0173-93>
6. Сможенкова М. С. Дидактические основы разработки учебно-методического комплекса для профессиональной подготовки специалистов в сфере туризма: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Сможенкова Марина Сергеевна. – Сходня, 2001. – 168 с.
7. Солянкина Л. Е. Учебно-методический комплекс как средство профессионального саморазвития студента: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Солянкина Людмила Егоровна. – Волгоград, 1999. – 217 с.
8. Чекалева Н. В. Теоретические основы учебно-методического обеспечения процесса изучения педагогических дисциплин в педагогическом вузе: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.08 / Чекалева Надежда Викторовна. – С.-Пб., 1998. – 426 с.

9. Чернилевский Д. В. Дидактические технологии в высшей школе: учеб. пособие для вузов / Д. В. Чернилевский. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 437 с.

Грицай Н.Б.

**УЧЕБНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ КОМПЛЕКС ПО МЕТОДИКЕ ОБУЧЕНИЯ БИОЛОГИИ
КАК СРЕДСТВО ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО СТАНОВЛЕНИЯ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ**

Внедрение международных стандартов в системе высшего образования Украины требует повышения качества подготовки будущих педагогов, пересмотра содержания, форм и методов профессионального образования. Важным средством профессионального становления студентов-биологов является современное учебно-методическое обеспечение учебной дисциплины “Методика обучения биологии”. В статье дано определение понятия “учебно-методический комплекс”, проанализирована его структура и обоснована целесообразность отдельных элементов УМК.

Ключевые слова: методика обучения биологии, учебно-методический комплекс, средства обучения, профессиональное становление, методическая подготовка.

Gritsay N.B.

**TEACHING METHOD FOR COMPLEX AS A MEANS OF BIOLOGY TRAINING
PROFESSIONAL FORMATION OF FUTURE TEACHERS**

The introduction of international standards in higher education in Ukraine have to improve the quality of future teachers, correct the content, forms and methods of professional education. Important means of professional development students-biologists are the creations of modern educational methods of the discipline “Methods for teaching biology”. The article contains the definition of “educational and methodical complex”, analyzes its structure and the substantiates expediency of some elements of EMC.

Key words: methods of teaching biology, educational and methodical complex, learning tools, professional development, methodical training.

УДК 378.1:784.9:159.942

Гулько Н.О.

**ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ВОКАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОЇ
НАДІЙНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА-МУЗИКАНТА**

У статті розглядається проблема формування вокально-виконавської надійності майбутнього педагога-музиканта в контексті його професійної підготовки. Розглядаються фактори, які сприяють оптимізації процесу розвитку вокально-виконавської надійності у студентів та етапи досягнення якісної художньо-образної інтерпретації вокальних творів в умовах професійної діяльності.

Ключові слова: вокально-виконавська надійність, педагог-музикант, професійна підготовка.

Модернізація системи освіти в період демократичних перетворень українського суспільства вимагає вдосконалення традиційних методів підготовки педагогічних кадрів. Проблема виконавської надійності досить гостро постала перед теорією та методикою вокального навчання майбутніх учителів музики. Аналіз праць з психології, педагогіки та мистецтвознавства надав змогу констатувати, що не всі досягнення сучасної науки використовуються у процесі розвитку майбутніх фахівців.

Історія розвитку вокального виконавства та педагогіки показує, що протягом багатьох років дослідники намагалися не тільки з'ясувати принципи виховання педагога-музиканта, здійснити їх апробацію, впровадити у систему формування професійних навичок, але й удосконалити організацію всього вокально-педагогічного процесу. Водночас, фахівці –